Aarhat Multidisciplinary International Education Research Journal (AMIERJ)
(Bi-monthly) Peer-Reviewed Journal Vol No 1 Issues III ISSN 2278-5655
2012 Sep

भारतीय किरकोळ बाजारपेठेत परदेशी गुंतवणुक, संधी व समस्या

डॉ. किशोर बा. मोहरीर
सरदार पटेल महाविद्यालय
चंद्रपूर

सारांश :

भारतीय किरकोळ बाजारपेठेत परदेशी गंतवणुकीला थेट प्रवेश देण्याच्या सरकारच्या निर्णयाने किरकोळ वस्तुंच्या व्यापारक्षेत्रात प्रचंड वादळ निर्माण झाले. या निर्णयाबाबत उलट-सुलट प्रतिक्रिया यायला लागल्या. सरकारसोबतच परदेशी गंतवणुक समर्थकांनी परदेशी गंतवणुक आपल्या देण्याकरीता किती महत्वाची आहे. या गुंतवणुकीच्या येण्याने भारतीय व्यापार क्षेत्रात कशी क्रांती घडुन येणार आहे. भारतीय ” शेतकरी व ग्राहकांचे परदेशी कंपन्या कसे भले करणार आहे. यामुळे त्यांच्या घरात कशी सुख-समृद्धी येणार आहेयाचे चित्र मोठया जोरकसपणे रंगवून दाखवत आहे. तर या उलट या गुंतवणुकीला विरोध असणाऱ्या किरकोळ व्यापारी व परदेशी गुंतवणुक विरोधकांनी ही गुंतवणुक भारतीय किरकोळ व्यापाऱ्यांकरीता, भोतकऱ्यांकरीता व ग्राहकांकरीताकिती अहितकारक व उध्वस्थ करणारी आहे हे पटवून देण्याचा जोरकस प्रयत्न सुरू केला आहे. प्रत्येक जण आपली बाजु आपले हित डोळयासमोर ठेऊन नेटाने मांडण्याचा प्रयत्न करीत आहे. परंतु सरकारने सर्व बाबींचा सारासार विचार करून समाजहित व देशहिताला प्राधन्य देऊन योग्य तो निर्णय घ्यावा.

बीज भाब्द : किरकोळ बाजारपेठ, परदेशी गुंतवणुक, मॉल्स्,साखळी दुकानं, एफ.डी.आय. परकीय कंपन्या.

प्रस्तावना :

भारतीय आर्थिक क्षेत्रात खाजगीकरण, उदारीकरण व जागतिकरणाचा भुलभुलय्या 1991 ला सुरू झाला. भल्याभल्यांना याची भुरळी पडली, थोडयाथोडक्या नव्हे तर तब्बल 124 देशांनी जागतिक व्यापर संघटनेच्या करारावर स्वाक्षऱ्या केल्या. त्यावळेस अनेक व्यक्ती व संस्था जागतिक व्यापर संघटनेचे गोडवे गात सुटले. त्यांनी जगासमोर, दे” ाातील जनते समोर असे चित्र रंगवले की जागतिक व्यापार संघटनेच्या माध्यमातुन श्रीमंत दे” ा आता गरीब दे” ाांच्या मदतीला धावून येणार आहेत, स्वहित बाजुला ठेऊन गरीब दे” ाांच्या मदतीला धावुन येणार आहेत. परंतु साऱ्या जगाने बघीतले आहे की या श्रीमंत दे” ाांनी आपल्या पा” ावी आर्थिक सामर्थ्याच्या बळावर लहान व अविकसीत दे” ाांच्या बाजारपेठा बळकावीत तेथिल उद्योगधंदे मोडीत काढले. या धोरणाचे भलेबुरे परिणाम आपल्या दे” ाालाही सहन

करावे लागले. आता बरोबर 20 वर्शानंतर भारतात परत एकदा याचीच री ओढली जाऊ पहात आहे. केंद्र सरकारने नोव्हेंबर 2011च्या भोवटच्या आठवडयात किरकोळ बाजारपेठेत 51 टक्के थेट परकीय गुंतवणुकीला मान्यता दिली. सरकारच्या या निर्णयाने संपुर्ण दे" ा हादरला. सर्व क्षेत्रातुन या निर्णयाच्या विरोधात आवाज उठू लागला, राजकिय क्षेत्रातुन तर याला प्रचंड विरोध झाला. या विरोधातुनच विरोधकांनी संसदेच कार्य आठवडाभर बंद पाडलं. पंतप्रधान मनमोहन सिंह मात्र या निर्णयावर ठाम होते. परंतु सरकारमधील घटक पक्षातुनही या निर्णयाला विरोध होऊ लागल्याने सरकारची कोंडी होऊ लागली तेंव्हा काँग्रसने या निर्णयाला तात्पुरती स्थगिती दिली.

किरकोळ बाजारपेठेत विदे" ी गुंतवणुकीमुळे ग्राहकांसोबतच भोतकऱ्यानांही फायदा होइल तसेच रीटेल क्षेत्रात मोठया प्रमाणात रोजगार निर्माण होइल असे केंद्र सरकार सांगते आहे तर यामुळे दे" ाातील भोतकरी ग्राहक तर नागवला जाईलच पण दे" ाातील 5कोटी किरकोळ व्यापाऱ्यांच्या व्यापारावर गदा येईल अ" ी भिती विरोधक व्यक्त करीत आहे. थेट परकीय गुंतवणुकीचा हा निर्णय दे" ाातील किरकोळ किराणा व्यापाऱ्यां" ी निगडीत असल्याने बरा किंवा वाईट परिणाम थेट त्यांच्यावरच होणार आहे. त्या सोबतच दे" ाातील सव्वा" ो कोटी जनतेवरही या प्र" नाचा अप्रत्यक्षपणे परिणाम होणारच आहे. हा प्र" न व्यापक जनहिता" ी निगडीत असल्याने इतका मोठा निर्णय घेण्याअगोदर सरकारने सर्वपक्षीय सहमती घेण्यासोबतच जनजागरण करणे आव" यक आहे. हा निर्णय घेण्यात दे" ाातील भोतकरी व ग्राहकांचे हित असल्याची सरकारची खात्री असल्यास घाई गडबडीत निर्णय रेटण्यापेक्षा व्यापक जनसहमती नंतरच निर्णय घेणे योग्य ठरेल. सरकारने असे निर्णय घेतांना हे पक्के लक्षात असु दयावे की अर्थकारणातुनच राजकारणाला सुरवात होते. राजकारण कधिच संयमी, परोपकारी व संतुश्ट नसते. कारण स्वार्थ हाच त्याचा उद्दे" ा व स्वार्थ हेच त्याचे तत्व असते.

अर्थकारणातुनच ईस्ट इंडीया कंपनीने भारतात प्रवे" ा केला त्यातुनच पुढे राजकारण सुरू केले व भारतावर ताबा मिळवीत आपले साम्राज्य प्रस्थापीत केले. यातुन मुक्त होण्याकरीता भारताला 150 वर्श संघर्श करावा लागला या निर्णयाच्या माध्यमातुन परकीय साम्राज्य परत एकदा या दे" ाात प्रस्थापीत होऊ पहात तर नाही ना ?तसे असेल तर त्याला वेळीच रोखणे प्रत्येक भारतीयाचे आद्य कर्तव्य ठरेल.

प्रत्यक्ष परकीय गुंतवणुक :

सामान्य भाब्दात एका दे" ाातील कंपनीने दुसऱ्या दे" ाात केलेली गुंतवणुक प्रत्यक्ष परकीय गुंतवणुक म्हणजेच एफ.डी.आय. समजली जाते. अ" ाा गुंतवणुकीमुळे गंतवणुकदारांना दुसऱ्या दे" ाातील कंपनीतील प्रबंधनात काही हिस्सा प्राप्त होतो ज्यात त्याचा पैसा लागलेला असतो. साधरणतः असे मानले जाते की गुंतवणुकीला एफ.डी.आय.चा दर्जा मिळवून देण्याकरीता विदे" ाी गुंतवणुकदाराला त्या कंपनीचे कमीतकमी 10 टक्के भाग (Shares) खरेदी करावे लागतात. सोबतच त्या कंपनीत त्याला मताधिकार दुखील प्राप्त करावा लागतो.

प्रत्यक्ष परकीय गुंतवणुकीच्या अटीनुसार परकीय गुंतवणुकदार भारतात कंपनी सुरू करून येथील बाजारपेठेत प्रवे" ा करू भाकतो. यासाठी तो एखादया भारतीय कंपनीसोबत संयुंक्त उद्योग स्थापन करू भाकतो. अथ्वा संपुर्ण स्वामित्व असलेली सहायक कंपनी सुरू करू भाकतो. परंतु तो अस करू इच्छीत नसेल तर संस्थेच्या विदे" ी कंपनीचा दर्जा कायम ठेऊन भारतात संपर्क, परियोजना अथवा भााखा कार्यालय उघडू भाकतो. साधारणत: असा वि" वास बाळगला जातो की प्रत्यक्ष परकीय गुंतवणुकदाराची गुंतवणुक ही दीर्घ मुदतीची असेल. या क्षेत्रातील गुंतवणुकीसोबतच त्याचे विकासात्मक व इतर बाबतीतही योगदान राहिल अ" ी अपेक्षा त्यांच्याकडून केली जाते. एखाउया विदे" ी कंपनीने भारतातील कंपनीत आपली भााखा, प्रतिनिधि कार्यालय किंवा सहाय्यक कंपनीद्वारे गुंतवणुक करण्याला प्रत्यक्ष परीकय गुंतवणुक (F.D.I.) असे म्हणतात.

किरकोळ विक्रीच्या बाजारपेठेतभारतीय मॉल्स् व साखळी दुकानांचा प्रवे" ा :

भारतात परंपरागत पद्धतीने सुरू असलेले किरकोळ विक्रीचे दुकाने गल्लोगल्ली सुरू आहेत. या लहान लहान दुकानातुन सर्वसामान्य नागरीकांना लागणाऱ्या वस्तु विकल्या जातात. आज जितकी ही लहान दुकाने अस्तीत्वात आहेत त्याप्रत्येक दुकानामागे सरासरी दोन व्यक्तींना रोजगार उपलब्ध झालेला आहे. भारतातील प्रचंड लोकसंख्या व तिला लागणाऱ्या वस्तुची आव" यकता देखील तेवढीच मोठी असल्याने किरकोळ वस्तुंची बाजारपेठ सहाजीकच भारतात फार मोठी आहे. 2003- 04 मध्ये किरकोळ बाजारपेठेमध्ये अंदाजे 9,30,000 कोटी रूपयांची उलाढाल झाली होती. यात दरवर्शी 5 टक्के भर पडेल असा अंदाज होता. आठ वर्शापूर्वी असलेला हा अंदाज प्रचंड वाढती महागाई असुनही हया वर्शी ही बाजारपेठ 10,00,000 कोटींच्या पलीकडे जाईल असा अंदाज आहें. किरको विक्रीचा भारतातील एकुण व्यापारातील वाटा मोठा आहे. किरकोळ व्यापारातील या प्रचंड उलाढालीने आकर्शीत होऊन भारतातील टाटा, बिरला, अंबानी सारख्या मोठया औद्योगीक घराण्यांनी बीग बाजार, स्पेन्सर, मेगामार्ट, वि" ाल सारख्या साखळी दुकानांच्या व मॉल्सच्या माध्यमातुन किरकोळ वस्तुंच्या बाजारपेठेत प्रवे" ा केला. यांनी मोठमोठया भाहरात मॉल्स सुरू करून साखळी पद्धतीचा वापर या किरकोळ बाजारात सुरू केला. मॉल्सचे चकाचक वातावरण, f" ास्तबद्ध कामकाज, आकर्शक मांडणी, वस्तु स्वत: पाहुन निवडण्याचे स्वातंत्र्य आणि त्याचबरोबर खरेदीचा आनंद व वेळ घालवण्यासाठी एक उत्तम पर्याय म्हणुन सुरवातीला उच्चभ्रु वर्गात लोकप्रिय झालेला हा बाजार अल्पावधीतच सर्व थरातील लोकांच्या सवयीचा झाला. बदल हा नैसर्गिक असतो. मॉल आले तरी किरकोळ बाजारपेठेतील असंघटीत दुकानदार मोडीत निघतील असं मानण्याच काही कारण नाही. सुरवातीला असं बोललं जात होतं परंतु मॉल्सच्या येण्याने किरकोळ वस्तुंच्या दुकानावर झालेला परिणाम हळुहळु समोर येऊ लागला. भारतात साधरणत: एखादया वाण्याच्या मालकीचे एखाद दुसरे किराणा दुकान असते. यातुन त्याच्या कुटुंबाचा निर्वाह चालतो. कुटुंब मोठे असल्यास फार तर दुकानांची संख्या 5-6 असते. ही संख्या बाजारपेठेवर प्रभाव टाकण्यासाठी नक्कीच

नसते. या बाजारपेठेची पद्धत ठरलेली असते. यात सर्वात भोवटी किराणा दुकानदार त्याच्यावर घाऊक मालाचा व्यापारी आणि सर्वात वर कंपनीचा वितरक किंवा धान्याचा मोठा खरेदीदार असतो. धान्य बाजारपेठेत थेट उत्पादकाकडफन त्या त्या भागातील व्यापारी धान्य खरेदी करून ठेवतात व इतर भागातले घाऊक व्यापारी त्यांच्याकडफन माल घेऊन किरकोळ व्यापाऱ्यांना विकतात. किरकोळ व्यापारी धान्य खरेदी करण्यासाठी अ” या व्यापाऱ्यांकडे जातात तर किराणा दुकानातील इतर वस्तुंसाठी त्या त्या कंपनीच्या घाऊक व्यापांऱ्याकडुन अथवा वितरकांकडुन माल खरेदी करतात. हा व्यापार संघटीत नसला तरी त्यांच्यात सामंजस्य दिसुन येते. धान्याचे भाव किंवा इतर वस्तुंचे भाव हे सर्वानुमते ठरविले जातात. त्यात तफावत दिसुन येत नाही. खरेदी विक्रीच्या प्रत्येक टप्प्यावर दलाली / नफा काढुन घेतला जातो हा सारा भार ” ेवटी ग्राहकांच्याच खी” यावर पडतो.

किरकोळ व्यापारात प्रत्येकाचे आपले क्षेत्र ठरलेले आहे. किराणा दुकानदार, इलेक्ट्रॉनीक वस्तुचे व्यापारी, भांडयांचे दुकानदार, कापंडाचे दुकानदार किंवा फर्निचरचे दुकानदार हे वेगवेगळे असतात. ग्राहकाला प्रत्येक खरेदीसाठी वेगवेगळया दुकानात जावे लागते. थोडक्यात अनेक व्यक्ती या व्यापारांमध्ये सहभागी असतात. स्वंयरोजगाराच्या अनेक संधी अनेकांना उपलब्ध होत असतात. पण साखळी दुकान व मॉल्स्च्या येण्याने खेडयापाडयात अथवा लहान गावात यांचा काहीच परिणाम जाणवत नसला तरी भाहरांमध्ये याचा परिणाम प्रक” ाने जाणवायला लागला आहे. अनेक लहान मोठी दकाने बंद पडली आहेत तर अनेक दुंकांनाची उलाढाल मोठया प्रमाणात घटली आहे. यां व्यवसांवर आता हळुहळु अवकळा पसरायला लागली आहे. किरकोळ बाजारपेठेची ही परिस्थिती टाटा, बिरला, अंबानी सारख्या भारतीय उद्योग घराण्यांच्या मॉल्स्च्या येण्याने झाली आहे.

या मॉल्य्च्या येण्याने भोतकरी व ग्राहकांचा मात्र काही प्रमाणात नक्कीच फायदा झाला आहे. त्यातील प्रमुख फायदे पुढील प्रमाणे सांगता येतील.

1) वितरक ते किरकोळ व्यापारी यांच्यामध्ये असलेले टप्पे नाहिसे होऊन वितरक ते किरकोळ विक्री ही एकाच व्यापाऱ्याच्या हाती आल्याने नफेखोरी व दलालीवर काही प्रमाणात लगाम बसला.
2) एकाच छताखाली सर्व वस्तु उपलब्ध होऊ लागल्या.
3) ग्राहकांना किरकोळ दुकानांच्या तुलनेत भरपुर सुविधा मिळु लागल्या.
4) भोतकऱ्यांना समाधानकारक किंमत मिळु लागली
5) स्वच्छता व टापटीप दिसु लागली.
6) वस्तुच्या वजनात लबाडी न होता योग्य वजनाच्या वस्तु मिळु लागल्या.
7) पुर्ण रकमची पावती मिळु लागल्यामुळे सरकारला प्रामाणीकपणे विक्रीकर मिळु लागला.
8) मोठया प्रमाणावर रोजगार निर्मिती होऊ लागली.

किरकोळ बाजारपेठेत थेट परकीय गुंतवणुक :

किरकोळ बाजारपेठेत 51 टक्के थेट परकीय गुंतवणुकीचा निर्णय केंद्र सरकारने घेतला आहे. याची अमलबजावणी झाल्यास जागतीक स्तरावर किरकोळ बाजारपेठेवर दबदबा असलेल्या वॉलमार्ट, केरफोर, मेट्रो व टेस्को सारख्या परदे" ाी कंपन्यांचा भारतातील प्रवे" ा निि" चत होईल. या कंपन्यांच्या येण्याने दे" ातील या क्षेत्रातील पायाभुत सुविधांचा विकास होण्यासोबतच सध्या अस्तित्वात असलेल्या मध्यस्थांची हकालपट्टी होऊन भोतकरी व ग्रांहकांचा थेट फायदा होईल. दे" ाा अंतर्गत लघुउद्योगांकडुन 30 टक्के माल खरेदीची अट असल्याने त्यांनाही चालना मिळेल. 10 लाखाहुन अधिक लोकसंख्या असलेल्या भाहरातच परदे" ाी कंपन्यांना परवानगी देण्यात येणार असल्याने पारंपारीक छोटया किराणा व्यापाऱ्यांच्या हितास कुठलीही बाधा पोहचणार नाही असे सरकारचे म्हणणे आहे.

साखळी दुकानदारांची व्यापार करण्याची पद्धत :

साखळी दुकानदारानीं, माल्स् मालकांनी उत्पादकांना करारबद्ध करून घेतले आहे. उदा. मध्यप्रदे" ातील गहु उत्पादकांना रिलायन्सने तर पंजाबातील " ेतकऱ्यांना मोअरने करारबद्ध केले. मध्यप्रदे" ाात देखील मोअरचे प्रयत्न चालु आहेत. याचा फायदा सध्यातरी भोतकऱ्यांना मिळतांना दिसतो आहे. तिव्र स्पर्धेमुळे जो जास्त भाव देईल तीकडे भोतकरी जाणार आहे. या स्पर्धेमुळे एक रिटेल क्रांती भारतात निर्माण होऊ पहात आहे. यामुळे परंपरागत व्यापाराची पद्धत उध्वस्त होण्याच्या मार्गावर आहे. एकदा का उत्पादक साखळी दुकानदाराकडे गेला की मग छोटया किराणा दुकानदारांच काय ?. स्पर्धेच्या या काळात या ही क्षेत्रात स्पर्धा आहेच आता या स्पर्धेत या साखळी दुकानदारांमधील किती दुकानदार टीकतात हेही पहायला लागेल त्यानंतरच खरं चित्र स्पश्ट होईल. स्पर्धेतील स्पर्धक कमी झाल्यावर मात्र ग्राहकांची लुट होणारच नाही याची खात्री कुणीही देऊ भाकणार नाही. एकदा बाजारपेठेवर वर्चस्व प्रस्थापीत झाल्यावर साखळी दुकानदारांकडून भोतकऱ्यानां आज जो भाव दिला जातो तो उदया दिला जाईलच याचीही खात्री देता येत नाही. या कंपन्या या व्यवसायात जो पैसा ओतायला तयार आहेत ते केवळ भविश्यातील नफ्याकडे बघुनच.

परकीय कंपन्या :

प्रतिस्पर्ध्याला झोपवून नंतर आपले वर्चस्व बाजारावर प्रस्थापीत करायचे ही वॉलमार्टची कार्यपद्धती ठरलेली आहे. थेट उत्पादकांना करारबद्ध करून त्यांच्याकडून स्वतःच माल खरेदी करणे, अत्यल्प किंमतीत पण भरमसाठ काम देऊन वस्तुची निर्मिती स्वतःच्या ब्रँड नेम खाली करणे आणि प्रस्थपीत ब्रँडस्ना एकाधिकाराने खरेदीच आमिश दाखवून इतर व्यापाऱ्यांपेक्षा स्वस्तात वस्तु खरेदी करणे ही या कंपनीची तसेच कमीअधिक फरकाने सर्वच परदे" ाी कंपन्यांची पद्धत आहे.

असं म्हंटलं जातं की अगदी सुरवातीलाच वॉलमार्ट भारतात आलं असतं तर बिग बाजार, रिलायंस, मोअर, स्पेन्सर सारख्या भारतीय कंपन्यांना केंव्हाच गा" ाा गुंडाळावा लागला असता.

परदे” ी रिटेल कंपन्यांना बाहेर दे” ातील माल विक्रीतुन सर्वात जास्त मिळकत होते हे वास्तव आहे. व्यवसाय करायला येणाऱ्या या परदे” ी कंपन्यांना भारताच्या, भारतातील भोतकऱ्यांच्या अथवा ग्राहकांच्या हिता” ी काहीच देणे-घेणे नसून फक्त भारतीय बाजारपेठ काबीज करून मोठया प्रमाणावर नफा कमवीण हाच त्यांचा एकमेव उद्दे” ा असणार आहे. त्यामुळेच स्वस्तात माल विकण्याच्या स्पर्धेत ते मोठया प्रमाणात कमी दर्जाच्या अथवा चायनीज माल तर आपल्या भॉपींग मॉल्समध्ये ठेवणार नाही याची काय भा” वती.?सुरतवातीला बाजारपेठेवर पकड निर्माण करून किरकोळ बाजारातील आपली हिस्सेदारी वाढवे पर्यंत ते ग्राहकांना स्वस्तात वस्तु विकतील हे निि” चत आहे. मात्र ते भोतकऱ्यांना योग्य दर देतील याची भा” वती कोण देईल.बाजारावर व पुरवठा साखळीवर नियंत्रण मिळवल्यावर ते दबाव निर्माण करून भोतकरी आणि लघु उद्योजकांना स्वस्तात मालाचा पुरवठा करण्यासाठीही दबाव निर्माण करू भाकतात. बाजारपेठेवर नियंत्रंण वाढविल्यानंतर ग्राहकांना महागात विक्री करून ते नफेखोरी करू भाकतात. बाजारपेठेवर यांनी नियंत्रण मिळवील्यासआपली पारंपारीक किरकोळ विक्रीची व्यवस्था मोडीत निघण्यासोबतच सध्या कार्यरत रोजगारावरही बेकारीची कुऱ्हाड कोसळेल.

निश्कर्श :

परदे” ी कंपन्यांनाकिरकोळ बाजारपेठेतथेट गुंतवणुक करण्याची परवानगी देण्याअगोदर त्यापासुन होणाऱ्या फायदयातोटयाचा सारासार विचार सरकारने, उद्योग जगताने, व्यापारी संघटनांनी तसेच समाजाने करणे आवष्यक आहे. हा प्र” न अत्यंत महत्वाचा, गांभिर्याचा तसेच दे” ाचे भवितव्य निि” चत करणारा असल्याने कुणीही याचा पुर्वग्रह ठेऊन विरोध अथवा समर्थन करू नये. मॉल संस्कृतीचे निि” चतच काही फायदे आहेत. परंतु त्यासोबतच काही तोटे सुद्धाआहेत. ज्या क्षेत्रात आम्ही स्वबळावरपुढे जाऊ भाकतो, दे” ाचा विकास करू भाकतो त्या क्षेत्रात गरज नसतानांही परदे” ी कंपन्याना आमंत्रीत करून आमच्या उत्पन्नातील वाटा त्यांना कां म्हणुन दयायचा ?. मध्यंतरीच्या काळात संपूर्ण जगात मंदीची स्थिती निर्माण झाली होती व त्यामुळे जगातील मोठमोठया दे” ांची आर्थिक स्थिती डबघाईस आलेली होती. परंतु आपला दे” ा मात्र त्यावेळेस परंपरागत उद्योगांच्याआर्थिक बळावर त्या स्थितीतही ताठ मानेने उभा होता. मग कारण नसतांना व आपली क्षमता असतांना स्वविकासासाठी दुसऱ्यांच्या कुबडयांचा आधार घेण्यात काय ह” ील आहे ?. आपली लोकसंख्या प्रचंड मोठी आहे. त्यामुळे दे” ात मनुश्यबळाचा पुरवठा फार मोठया प्रमाणावर आहे. त्यामुळे परदे” ी कंपन्यांना आमंत्रीत करून त्यांच्या साहाय्याने आपल्या दे” ातील व्यापार व्यवसाय चालवीण्या ऐवजी आपल्याच दे” ातील उद्योगधंदयना वाचवुन त्यांचा विकास करून रोजगाराच्या संधी उपलब्ध करणे आव” यक आहे.

आपलं ते वाईट ! दुसऱ्यांच ते चांगलं! स्वदे” ी ते टाकाऊ, परदे” ी ते टीकाऊ !ही भारतीय मानसीकता दुर करण्याची आज खरी गरज आहे.

दे” ाात परदे” ाी कंपन्यांची मक्तेदारी निर्माण झाल्यास किरकोळ दुकानदार तर उध्वस्त होतीलच पण स्वंयरोजगाराची कल्पनाच व्यापारातुन नश्ट होईल. सर्व व्यापार व्यवसाय परदे” ाी कंपन्यांच्या नियंत्रणाखाली आल्यास भाुन्यातुन उद्योजक निर्माण होणे ही दंतकथाच बनुन राहील कारण कोणला त” ाी संधीच मिळणार नाही.

एका ईस्ट इंडीया कंपनीच्या आधारावर आमच्यावर पारतंत्र्य लादणाऱ्या ब्रिटी” ाांना हाकलण्याकरीता आम्हाला दिड” ो वर्श लागली तेंव्हा अनेक कंपन्यांच्या माध्यमातुन आमच्यावर धडकु पाहणाऱ्या अमेरीकेच्या गुलामगीरीतुन सुटायला आम्हाला किती काळ लागेल ?. सर्वांनी याचा गांभीर्याने विचार करणे आव” यक आहे.

संदर्भ :

1. दै. तरूण-भारत
2. दै.लोकमत
3. दै. लोकसत्ता
4. www majhapaper.com
5. www.maayboli.com/node/21238
6. Marathi.webdunia.com